Nd. **9. Frumvarp til laga**

um ráðstafanir gegn dýrtíðinni.

Flm.: Eysteinn Jónsson.

1. gr.

Skipa skal fimm manna nefnd, kauplagsnefnd, einn eftir tilnefningu hæstaréttar, og sé hann formaður, en hina fjóra eftir tilnefningu Alþýðusambands Íslands, Bandalags opinberra starfsmanna, Búnaðarfélags Íslands og Vinnuveitendafélags Íslands. Nefnd þessi skal með aðstoð Hagstofu Íslands gera yfirlit um breytingu á framfærslukostnaði í Reykjavík mánaðarlega, miðað við meðalverðlag mánuðina janúar—marz 1939, eftir grundvallarreglum, sem hún setur. Við þennan útreikning skal sleppt broti úr stigi, hálfu eða minna, en annars hækka í heilt stig. Kostnaður við nefndina, þar á meðal þóknun til nefndarmanna, greiðist úr ríkissjóði.

2. gr.

Til 1. sept. 1942 er óheimilt að hækka grunnkaup launþega, sem greitt er við gildistöku laga þessara, hvort sem það er greitt samkvæmt gildandi samningum milli stéttarfélaga og vinnuveitenda, eftir auglýstum kauptöxtum eða á annan hátt. Verðlagsuppbót, sem greidd er á slíkt grunnkaup, má ekki fara fram úr uppbót þeirri, sem greiðist samkvæmt þeirri vísutölu kauplagsnefndar, sem byggð er á framfærslukostnaði 1. okt. 1941. — Kaupgjald það, sem greitt er án þess að beint sé miðað við verðlagsuppbót, skal ekki hækka frá því, sem það var fyrir gildistöku laganna, miðað við sama stað og sama árstíma árið á undan gildistöku þeirra.

3. gr.

Til 1. sept. 1942 er óheimilt að hækka útsöluverð á mjólk og mjólkurafurðum, kindakjöti, kartöflum og rófum, fiski, nýjum og sölturðum, og rafmagni frá því, sem það var 1. okt. 1941. Heimilt er þó að hækka verð á kindakjöti, kartöflum og rófum eftir árstíðum, svo sem hér segir: Fryst kindakjöt má hækka fyrir geymslukostnaði um allt að 40 aura hvert kg., og sé hækkunin framkvæmd á sama árstíma og gert var árið fyrir gildistöku þessara laga. Enn fremur má selja nýtt kindakjöt að sumrinu til fyrir allt að jafnhátt verð og það var selt á sama tíma sumarið 1941. Kartöflur og gulrófur má hækka fyrir geymslukostnaði og rýrnun eins og hér segir: Í hverjum mánuði, nóvember—júní, að báðum meðtöldum, mega kartöflur og gulrófur hækka um 2% af verði því, sem gilti 1. okt. 1941. Nýjar kartöflur, sem seldar eru í júlí—ágúst, má ekki selja hærra verði en sem nemur verðinu 1. okt. 1941, að viðbættum 100%.

4. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ákveða hámarksálagningu eða leggja hámarksverð á vörur þær, sem eigi eru taldar í 3. gr., enda hafi áður verið leitað tillagna verðlagsnefndar.

5. gr.

Óheimilt er að taka hærra flutningsgjald fyrir kornvörur, kaffi, sykur, smjörlíkisolíur og tilbúinn áburð með íslenzkum skipum eða skipum, sem leigð eru af íslenzkum aðilum, en 80% af þeim flutningsgjöldum, er tekið voru 1. okt. 1941. Sameinað Alþingi kýs 3 manna nefnd, að viðhafðri hlutfallskosningu, er ákveði flutningsgjöld fyrir aðrar vörur, sem fluttar eru að eða frá landinu með þeim skipum, er að ofan greinir.

6. gr.

Óheimilt er að taka hærri húsaleigu en heimilt var á tímabilinu 1. okt. 1941 til 14. maí 1942, samkvæmt lögum 8. sept. 1941, um húsaleigu, sbr. bráðabirgðalög s. d.

7. gr.

Stofna skal dýrtíðarsjóð með 8 millj. kr. framlagi úr ríkissjóði, er greiðist með jöfnum afborgunum mánaðarlega á tímabilinu 1. nóv. 1941 til 1. apríl 1942.

8. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að verja fé dýrtíðarsjóðs til þess að koma í veg fyrir hækkun á verðlagi nauðsynja til neyzlu og framleiðslu innlendra vara. Enn fremur skal verja fé úr sjóðnum eftir því, sem þörf krefur, til þess að verðbæta útflutningsvörur landbúnaðarins, framleiddar árið 1941, á þann hátt, sem hér segir, og að svo miklu leyti, sem þær fást eigi verðbættar annars staðar að: **Dilkakjöt,** svo að það nái sama verði og kjöt, selt innanlands af framleiðslu ársins 1941. **Gærur** og **ull,** svo að sama verð fáist fyrir þær vörur og fékkst fyrir þessar afurðir framleiddar árið 1940. Við úthlutun verðuppbótar skal leggja til grundvallar útflutningsverð Sambands íslenzkra samvinnufélaga.

9. gr.

Með reglugerð er heimilt að setja nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara og jafnframt um eftirlit með því, að ákvæðum þeirra sé fylgt. Kostnaður við slíkt eftirlit greiðist úr ríkissjóði.

10. gr.

Brot gegn ákvæðum laga þessara, reglugerða, auglýsinga eða annarra fyrirmæla, er sett kunna að verða samkvæmt þeim, varða sektum, allt að 50000 kr. Með mál út af brotum þessum skal farið sem lögreglumál.

11. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Rúmlega tvö ár eru nú liðin frá því að stríð brauzt út. Eitt af hinum mörgu vandamálum, sem siglt hafa í kjölfar þess, er dýrtíðarmálið svonefnda. Enn sem komið er hefur minna en skyldi verið gert til þess að vinna gegn verðbólgu þeirri, er stöðugt fer vaxandi, en nú munu flestir vera komnir á þá skoðun, að við svo búið megi ekki lengur standa. Á því getur ekki verið neinn vafi, að mikið veltur á því, hvernig tekst til um lausn á þessu máli, og það ekki aðeins frá fjárhagslegu sjónarmiði. Stjórnmála- og félagsmálaþróun næstu ára og jafnvel áratuga mun að verulegu leyti mótast af því, sem nú verður gert eða ógert látið í þessum efnum. — Um það verður ekki deilt, að aðgerðir, sem miða að því að stöðva dýrtíðarflóðið, eru í þágu allra stétta þjóðfélagsins og ættu að vera sameiginlegt mál allra flokka. Enginn mun komast hjá því að finna til erfiðleika þeirra, sem síðar munu fram koma, ef menn vegna viljaskorts og einurðarleysis hafast ekkert að í dýrtíðarmálunum.

Þessi tvö styrjaldarár hafa fylgzt að stöðugar verðlags- og kauphækkanir. Hinar raunverulegu orsakir þessarar þróunar eiga sumpart rætur sínar að rekja til áhrifa styrjaldarinnar, en sumpart til ráðstafana, sem gerðar hafa verið hér í landinu sjálfu. Nægir í því sambandi að benda á þrjú atriði. Í fyrsta lagi utanaðkomandi verðhækkanir, bæði á innfluttum og sumum útfluttum vörum, sem líka eru notaðar til neyzlu innanlands. Í öðru lagi þá kaupmáttaraukningu, sem stafað hefur frá miklum útflutningi samfara lágu gengi á krónunni og einnig hefur orðið vegna dvalar og framkvæmda erlends setuliðs hér á landi. Loks er vísitölufyrirkomulagið við útborgun launa, sem frá síðustu áramótum hefur fengið að verka óhindrað, þar sem hver verðhækkun hefur af sjálfu sér leitt til hlutfallslegrar hækkunar á kaupi allra launþega í landinu og hver kauphækkun til verðhækkunar og svo koll af kolli.

Tvær fyrstu orsakirnar eru okkur að miklu leyti ósjálfráðar, þótt nokkur möguleiki hafi verið til þess að vinna gegn verkunum þeirra með krónuhækkun, ef hún hefði verið framkvæmanleg í tæka tíð. Þriðja höfuðorsökin aftur á móti, og það sú, sem væntanlega veldur mestu nú orðið, er heimatilbúin, og það er undir landsmönnum sjálfum komið, hvort sú orsök fær að verka áfram eða ekki.

Það er einsætt, að mikið er undir því komið, hver af þessum þrem orsökum er þýðingarmest fyrir áframhaldandi verð- og kauphækkanir. Svarið við þeirri spurningu getur varla orðið annað en að hinar tvær fyrstu orsakir hafi haft aðalþýðingu fyrst í stað og nokkuð fram eftir, og sú síðari hafði talsverða þýðingu enn þá, en að það, sem síðan hefur fengið vaxandi og yfirgnæfandi þýðingu, sé vísitölufyrirkomulagið og sá skrúfugangur, sem það skapar á verðlags- og kaupgjaldsmálum. Þannig virðist ástatt eins og nú standa sakir, og framkvæmdir verður að miða við þau öfl, sem nú eru aðalþáttur í vexti dýrtíðarinnar. Verður hér vikið lítið eitt nánar að vísitölufyrirkomulaginu og áhrifum þess.

Eins og nú er háttað um kaupgjaldsgreiðslur í landinu, og sem kallað er vísitölufyrirkomulagið, leiðir orðin verðhækkun svo að segja án tafar til samsvarandi

kauphækkunar. Kauphækkunin veldur þá aftur nýjum verðhækkunum, sérstaklega á innlendum vörum, þar sem framleiðslukostnaður fer sífellt vaxandi. Launin hækka þá aftur, og þannig heldur áfram hringrás, sem áhrif hefur á allt verðlag og svo að segja alla kostnaðarliði og verður endalaus, sé hún ekki stöðvuð með sérstökum ráðstöfunum eða verðlag erlendis lækki stórkostlega. Með öðrum orðum, verði í eitt skipti af einhverjum ástæðum veruleg verð- og kauphækkun, **nægir vísitölufyrirkomulagið eitt til þess að viðhalda áframhaldandi kapphlaupi milli verðlags og kaups án þess að þær orsakir, sem komu upprunalegri verðhækkun af stað, séu lengur að verki og án þess að yfirleitt þurfi að vera fyrir hendi neinar aðrar verðhækkunarorsakir.** Í þessu liggur mikið öfugstreymi.

Auk þess, sem þjóðfélaginu stafar stórhætta af þessu, eins og síðar mun sýnt fram á, er hér um verð- og kauphækkanir að ræða, sem þegar í stað eða fyrr en varir verða að litlum notum fyrir þá, sem ætlazt er til, að njóti þeirra. Launþegarnir eru alveg jafnnær, þótt kaupið hækki í samræmi við hækkun verðlagsins, launahækkunin er þá þegar í stað upp vegin af nýjum verðhækkunum og kaupgetan vex ekki. Lífskjör launþeganna eru þá óbreytt eftir sem áður.

Það er þjóðfélaginu í heild fyrir beztu, að reynt sé að koma í veg fyrir endalaust kapphlaup á milli kaupgjalds og verðlags. Hafa verður hugfast, að til lengdar hlýtur þjóðfélagið í heild og þar með bæði framleiðendur og neytendur að tapa, ef vísitölufyrirkomulagið fær að verka óhindrað um óákveðinn tíma.

Skal nú vikið að því stuttlega, hvers vænta má, ef sú fjárhagsþróun verður ekki stöðvuð, sem nú á sér stað.

Í fyrsta lagi má gera ráð fyrir því, að vöxturinn í verðhækkunarhreyfingunni verði svo ör og framleiðslukostnaðurinn þar af leiðandi svo hár, að menn neyðist til þess að verðfella gjaldmiðil landsins til viðbótar því verðfalli hans, sem stafar af verðhækkuninni sjálfri. Sérstaklega er hætta á, að svo geti orðið, ef núverandi ástand dregst á langinn, þ. e. a. s. ef stríðið stendur lengi og verulegar grunnkaupshækkanir eiga sér stað ofan á þær hækkanir, sem af vísitölufyrirkomulaginu leiðir.

Fyrir þá, sem yrðu aðnjótandi launahækkana, mundi því aðeins verða um stundarhagnað að ræða, en þjóðfélagið í heild mundi bíða mikið tjón. Svipað má segja um hækkanir á innanlandsverði afurða úr því, sem nú er komið.

Alveg sérstaklega má búast við stórlega auknum erfiðleikum eftir stríð, frá því sem þyrfti að verða, ef ekki tekst að stöðva verðbólguna. Gefið er, að verðfall verður mikið á útflutningsafurðunum og sölutregða að stríðinu loknu og jafnvel fyrr. Laun og innanlandsverðlag yrði þá svo hátt orðið, að framleiðslan gæti ekki borið sig, og framleiðslukostnaður í algeru ósamræmi við útflutningsverð íslenzkra afurða. Þegar hér væri komið, ætti vísitalan að fara að lækka á ný og kaupgjaldið og afurðaverðið, en lækkun hennar mundi ganga mjög seint þegar af þeirri ástæðu, hve aðflutningsverð erlendra nauðsynja yrði þá orðið lítill hluti framfærslukostnaðar. Verðlækkun útflutningsvaranna er hins vegar oft mjög snögg og mundi þegar í stað koma fram með fullum þunga á brúttótekjur atvinnuveganna.

Óhjákvæmileg afleiðing af þessu yrði atvinnuleysi, gjaldeyrisvandræði, almenn tekjurýrnun, — og samfara öllu þessu félagsleg ókyrrð, verkföll o. s. frv., og eftir því, sem hærra verður risið á meðan styrjöldin stendur, eftir því verður fallið hærra og afleiðingarikara, þegar útflutningsverðlag lækkar á ný, og jafnvel áður en það lækkar, ef framleiðslukostnaður heldur sí og æ áfram að hækka.

Margt bendir til þess, að hér sé nú þegar farið að bera á því, að verr borgi sig en áður að reka fiskveiðar þegar fisktregða er, og er það aðeins lítið sýnishorn þess, er koma mun.

Þá má nefna hina óheilbrigðu spákaupmennsku í skjóli síhækkandi verðlags og ótta við rýrnandi gildi peninga, en því víðtækari sem hún verður, þeim mun meiri verða erfiðleikarnir síðar. Sérstök ástæða er til þess að minna á þá hættu, sem sparnaðarvilja þjóðarinnar stafar af því ástandi, sem nú er. Síhækkandi verð-

lag rýrir gildi peninganna. Nú er alveg sérstakt tækifæri fyrir mikinn fjölda manna til þess að verða bjargálna og eignast þá fjármuni, sem skort hefur til þess að þeir gætu eignazt eigin heimili og stofnað til sjálfstæðs atvinnurekstrar. Þau tækifæri, sem þessir menn eignast nú, verða að engu gerð, ef eigi verða gerðar ráðstafanir til þess að halda uppi verðmæti peninganna.

Það er einsætt, að sú eina niðurstaða, sem ábyrgir aðilar geta komizt að í þessu máli, er sú, að leita verði allra ráða til þess að forða þjóðfélaginu frá þeim örlagaríku afleiðingum, sem af verðbólgunni og verðhruni gjaldmiðilsins hlýtur að leiða.

Af því, sem sagt hefur verið um „vísitölufyrirkomulagið", er ljóst, að mikið getur unnizt við, að höggið sé á verðhækkanakeðju þá, sem það felur í sér. Það er einmitt þetta, sem er eitt aðalatriði frumvarps þess, sem hér er lagt fram, þar sem samtímis eru lagðar hömlur á launahækkanir og verðhækkanir á helztu innlendum neyzluvörum, flutningsgjöld á helztu erlendum nauðsynjavörum fest með lögum, húsaleiga lögbundin á ný og hert á lagaákvæðum um eftirlit með verðlagi á erlendri vöru.

Annað aðalatriði frumvarpsins er, að ríkissjóður leggi fram fé til þess að koma í veg fyrir verðhækkanir á erlendum vörum, sem þýðingu hafa, og koma þannig, svo sem frekast er unnt, í veg fyrir, að framfærslukostnaður og framleiðslukostnaður hækki.

Þriðja meginatriði frumvarpsins er ákvæði um, að tryggt verði jafnhátt verð á útflutningsvörum landbúnaðarins og fékkst fyrir afurðir síðasta árs, að því er ull og gærur snertir, og sama verð fyrir útflutt kjöt og fæst fyrir kjöt á innlendum markaði. Að vísu ætti að mega reikna með því, að uppbætur á verðlag þessara vara fáist annars staðar að, en eigi að síður þótti rétt að slá því föstu hér, að sé innanlandsverðlag landbúnaðarafurða fest, þá verður um leið að fylgja öryggisákvæði um útfluttu vörurnar. Væri þetta ákvæði ekki í frumvarpinu, ættu framleiðendur innlendra vara yfir höfði sér verðlækkun á útfluttum vörum, án þess að geta unnið slíka tekjurýrnun upp með hækkun á verðlagi innanlands.

Á síðasta þingi voru samþykkt heimildarlög fyrir ríkisstjórnina til ráðstafana og tekjuöflunar vegna dýrtíðar og erfiðleika atvinnuveganna. Samkvæmt þeim var ríkisstjórninni heimilað að ákveða farmgjöld af vörum, innfluttum með íslenzkum skipum, að fella niður til ársloka 1942 tolla af kornvörum og að lækka um helming tolla af sykri á sama tíma. Auk þessara verðlækkunarráðstafana var stjórninni heimilað að hækka tolla allt að 50% á ýmsum munaðarvörum, að leggja sérstakt útflutningsgjald, allt að 10% af fobverðinu, á útflutningsafurðir, sem seldust vel, að innheimta 10% viðauka á tekju- og eignarskatt, álagðan á árinu 1941, og loks að nota allt að 5 millj. kr. af tekjum ríkissjóðs 1941. Tekjur þessar skyldi nota til að draga úr hækkun framfærslukostnaðar og til þess að styðja þá framleiðendur, sem væru neyddir til þess af styrjaldarástæðum að selja vöru sína óeðlilega lágu verði.

Grundvallaratriðið í þessum ráðstöfunum var að vinna á móti áframhaldandi dýrtíð — og þar með gegn frekari launahækkunum — með því að greiða verðuppbætur með þýðingarmiklum neyzluvörum.

Þegar til framkvæmdanna kom, gat ekki orðið samkomulag milli fulltrúa flokkanna í ríkisstjórninni, og hefur því ekkert verið aðhafzt í þessum málum enn sem komið er.

Ein aðalmótbáran, sem komið hefur fram gegn framkvæmd dýrtíðarlaganna frá síðasta þingi, var sú, að ekki væri með neinum öruggum ákvæðum tryggt, að vísitalan héldi ekki áfram að hækka vegna kapphlaups á milli kaupgjalds og afurðaverðs, þótt fé yrði lagt fram til lækkunar á henni í bili eða til þess að draga úr hækkun hennar. Sams konar aðfinnslu var talsvert hreyft á Alþingi í fyrravetur, þegar dýrtíðarlögin voru rædd. Með festingarákvæðum frumvarps þessa er þessari gagnrýni mætt til hlítar.

Með því frumvarpi, sem hér liggur fyrir, er gert ráð fyrir, að gripið verði til þeirra úrræða, sem ein virðast, eins og nú er komið málum, likleg til þess að stöðva

þá þróun, sem nú á sér stað, enda verði þá um leið gerðar nauðsynlegar hliðarráðstafanir. Er hér að verulegu leyti um að ræða framhald á þeim ráðstöfunum, sem þingið gerði ráð fyrir í heimildarlögunum frá síðasta þingi, en með hinni fyrirhuguðu festingu á kaupgjaldi og verðlagi er ætlunin að auka tryggingu fyrir því, að framlög fjár til þess að halda niðri verði komi að fullu gagni.

Dýrtíðarsjóðnum er ætlað, eins og áður segir, jafnframt því, sem hann stendur undir verðuppbótum á útfluttar vörur, að hindra sem mest, að verðhækkanir á aðfluttum vörum hafi áhrif á visitöluna til hækkunar eða hækki framleiðslukostnaðinn, annaðhvort með því, að greiddar verði verðuppbætur með þeim innfluttum vörum, sem hafa stigið í verði, eða með innlendum vörum, þannig að verðhækkunin vegist upp. Erlendar vörur og vörur, sem að verulegu leyti eru framleiddar úr innfluttum efnum, er tiltölulega mjög lítill þáttur í vísitölunni, og það svo lítill, að talsverðar verðhækkanir á innkaupsverði þessara vara þurfa að eiga sér stað til þess, að um eins stigs hækkun á vísitölunni geti orðið að ræða. Af því leiðir, að uppbæturnar ættu ekki að þurfa að verða úr hófi fjárfrekar.

Þannig er gert ráð fyrir, að slíkar hækkanir verði bornar sameiginlega af landsmönnum, og ætti að vera auðvelt að afla fjár til þessara uppbóta eins og nú er háttað tekjum þjóðarinnar.

Aukin fjáröflun í þessu skyni snertir því mjög svo frumvarp þetta, enda munu tillögur um slíka fjáröflun koma fram í sambandi við meðferð þess.

Um 1. gr.: Í gengislögunum frá 4. apríl 1939 er ákvæði um kauplagsnefnd. Er þar svo ákveðið, að hún skuli reikna út vísitölu fyrir framfærslukostnaði í Reykjavík. Í þessari grein eru tekin upp ákvæði um kauplagsnefnd og henni ætlað sama hlutverk og nefnd þeirri, sem starfar samkvæmt áður greindum lögum. Hins vegar er hér lagt til, að nefndarmönnum verði fjölgað úr 3 upp í 5 og breytt nokkuð samsetningu hennar í því skyni, að fleiri sjónarmið komi til greina en verið hefur.

Um 2. gr.: Í greininni eru ákvæði um bindingu kaupgjalds og launa. Samkvæmt þeim verður óheimilt að hækka laun og kaupgjald fram úr því, sem það á að vera samkvæmt vísitölu þeirri, sem miðað er við verðlag 1. okt. s. l. Eins og kunnugt er, fer ekki allt kaupgjald í landinu eftir vísitölunni. Til ýmiss konar lausavinnu, svo sem kaupavinnu o. fl., hafa menn verið ráðnir án þess að nákvæmlega hafi verið miðað við grunnkaup fyrir stríð og verðlagsuppbót. Í þessari grein er lagt til, að slíkt kaupgjald miðist við það, sem var síðasta ár. Er þetta byggt á því, að kaupgjald var síðast liðið ár yfirleitt fyllilega miðað við þá dýrtíð, sem orðin var, og í mörgum dæmum raunar hækkað meira en verðlagsvísitalan.

Um 3. gr.: Ákvæði greinarinnar gera óheimilt að hækka útsöluverð á flestum tegundum innlendra afurða, bæði landbúnaðarafurða og sjávarafurða, frá því, sem það var 1. okt. 1941. Heimilaðar eru þó árstíðarhækkanir á kindakjöti, kartöflum og rófum, eftir því sem nánar er tiltekið í frumvarpsgreininni. Ákvæði 2. gr. um kaupgjald og 3. gr. um hámarksverð á innlendum afurðum eiga samkvæmt frv. að gilda til 1. sept. 1942. Það er því lagt til að binda þetta hvort tveggja til tæplega eins árs. Er þetta gert til þess að fyrirbyggja þann misskilning, sem annars kynni að eiga sér stað, að tilætlunin væri sú að halda þessum ákvæðum um óákveðinn tíma, jafnvel þótt þeirra kynni ekki að teljast þörf af almennum ástæðum eða þrátt fyrir það, þótt fyrir lægi, að slíkt væri eigi sanngjarnt vegna breyttra ástæðna. Hins vegar er gengið út frá því, að þessi ákvæði laganna verði framlengd, svo framarlega sem ástæður hafa ekki breytzt verulega frá því, sem nú er, og ef það sýnir sig, þegar að því kemur, að lögin hafi í aðalatriðum náð tilgangi sinum.

Um 4. gr.: Greinin ákveður, að ríkisstjórninni sé heimilt að setja hámarksverð á þær vörur, sem ekki hefur verið sett hámarksverð á með öðrum ákvæðum

frv. Eru það erlendar vörur, sem fyrst og fremst falla undir ákvæði þetta. Lög um verðlag frá 2. júlí 1940 standa eftir sem áður, þótt þessi heimild verði leidd í lög. Þau lög eru hins vegar byggð á þeirri reglu, að verðlagsnefndinni er gefið úrslitavald um verðlag. Hér verður því sú breyting á, ef þessi gr. verður samþykkt, að ríkisstjórnin eða sá ráðherra, sem verðlagseftirlitið hefur með höndum, fær úrslitavaldið og getur brugðið út frá því, sem verðlagsnefnd leggur til, ef honum sýnist það ekki hafa við rök að styðjast. Á þetta að vera til þess að tryggja aukið verðlagseftirlit með erlendum vörum frá því, sem nú er.

Um 5. gr.: Greinin fjallar um flutningsgjöldin. Í fyrsta lagi er ákveðið í frumvarpsgreininni sjálfri, hversu hátt flutningsgjald megi taka af helztu nauðsynjavörutegundum erlendum, bæði þeim, sem ætlaðar eru til neyzlu beinlínis, og eins af tilbúnum áburði og fóðurbæti, sem ætlaður er til framleiðslu innlendra afurða. Í öðru lagi er gert ráð fyrir, að sett verði á stofn sérstök nefnd, sem hafi ákvörðunarvald um önnur farmgjöld á vörum til og frá landinu. Er þá gert ráð fyrir því, að ákvörðunum verði að haga þannig, að rekstur millilandaskipanna geti borið sig þrátt fyrir hámark það, sem lögin setja á farmgjöld fyrir nokkrar helztu nauðsynjar. Má vera, að nauðsynlegt verði að setja inn í lögin heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að verja fé í því skyni að bæta eimskipafélögunum halla vegna lagaákvæða þessara. Verður það væntanlega athugað við meðferð málsins.

Um 6. gr.: Greinin fjallar um húsaleigu. Samkvæmt þeim breytingum, sem síðasta Alþingi gerði á húsaleigulögunum, er nú heimilt að hækka húsaleiguna sem svarar auknum viðhaldskostnaði. Hér er aftur á móti lagt til að festa húsaleiguna alveg á nýjan leik, enda hverfur ein meginástæðan fyrir hækkun viðhaldskostnaðarins um leið og hámark er sett á kaupgjald í landinu og verðlag fest.

Um 7. gr.: Greinin ákveður, að stofnaður skuli sérstakur dýrtíðarsjóður með 8 millj. kr. framlagi úr ríkissjóði, er greiðist með jöfnum afborgunum mánaðarlega tímabilið 1. nóv. n. k. til 1. apr. 1942. Hér er gert ráð fyrir, að ríkissjóður leggi fram fé í sjóðinn, en ákvæði um aðra tekjuöflun fylgja ekki í þessu frv. sjálfu. Er þetta gert til þess að taka af allan vafa um það, að þetta fé verði lagt fram á þessum tiltekna tíma. Hins vegar verður að taka upp í framhaldi af þessu máli aukna tekjuöflun til ríkissjóðs og þá fyrst og fremst endurskoðun tekjuskattslaganna.

Um 8. gr.: Þessi grein fjallar um hlutverk dýrtíðarsjóðs.

Með tvennu móti er ráðizt gegn dýrtíðinni með frumvarpi þessu. Annars vegar með því að setja hámark á kaupgjald, afurðaverð, flutningsgjöld, húsaleigu og verzlunarálagningu og koma þannig í veg fyrir, að þeir aðilar, sem hér eiga hlut að máli, hafi ástæðu til þess að hækka verðlagið og kaupgjaldið í því skyni að verja sig gegn hækkun hinna. Hins vegar með því, að varið verði almannafé til þess að bera sameiginlegan kostnað við að koma í veg fyrir hækkun á erlendum nauðsynjavörum á innlendum markaði og að fé verði einnig varið til að tryggja framleiðendum þeirra afurða, sem seldar eru á erlendum markaði, fast verð fyrir útflutningsvörurnar, um leið og verðlagið á vörum þeim, er þeir selja innanlands, er fest. Þetta er því hlutverk dýrtíðarsjóðs. Honum er ætlað að draga úr og eyða þeirri áhættu, sem telja mætti, að annars væri fyrir hendi hjá þeim aðilum, sem kaupbinding og verðfesting snertir. Sé þess gætt, að innkaupsverð þeirra vörutegunda, sem áhrif geta haft á vísitöluna og framleiðslukostnaðinn, er eigi meiri þáttur í vísitölunni en svo, samkvæmt áliti þeirra hagfræðinga, sem mál þessi hafa mest rannsakað, að talsverða hækkun þarf á þessum vörum til þess að vísitalan hækki um eitt stig, og jafnframt hins, að hér er gert ráð fyrir, að mjög verulegir fjármunir verði handbærir til þess að eyða þeim hækkunum, sem fram kynnu að koma, og ráðgerð aukin tekjuöflun, þá verður því með engu móti haldið fram, að hér sé um nokkra teljandi áhættu að ræða fyrir hlutaðeigendur fram til 1. sept. n. k.; og fullkomið smáræði hlýtur slíkt að teljast, þegar athugað er annars vegar, hvað þessir sömu aðilar eiga undir því, að slegið verði á verðbólguna og komið í veg fyrir áframhaldandi verðrýrnun íslenzkra peninga.

Nánar í framsögu.